3 FAKTUÁLNÍ KAUZALITA

Každý následek může mít (a má) nekonečně mnoho příčin. Při hledání té právně relevantní jsme proto postaveni před nelehký úkol, kterým je hodnocení a postupné vyřazování těch příčin, které pro občanskoprávní odpovědnost nejsou důležité. Za tímto účelem byly právní vědou vytvořeny testy tzv. faktuální kauzality a testy tzv. právní (normativní) kauzality, jejichž cílem je nalezení právně relevantní příčiny, která vedla ke způsobení právně relevantní újmy. Shodně uvádí i Nejvyšší soud, že *„z celého řetězce všeobecné příčinné souvislosti (každý jev má svou příčinu, zároveň však je příčinou jiného jevu) je třeba sledovat jen ty příčiny a následky, které jsou důležité pro odpovědnost za škodu"*.[46] Koziol faktuální příčinnou souvislost vnímá jako první filtr, který vymezuje nejzazší možnou hranici odpovědnosti.[47] Níže v této kapitole se budu věnovat kauzalitě faktuální, na kterou v další kapitole navážu kauzalitou právní.

3.1 Test faktuální kauzality: *conditio sine qua non*

Testy faktuální kauzality bývají obecně považovány za první krok k posuzování příčinné souvislosti v právu, přičemž se obvykle používá test *conditio sine qua non* (dále zkráceně „*csqn* test").[48] Podstata a použití testu jsou velmi jednoduché a snadno proveditelné i pouhým překladem jeho názvu – „podmínka, bez které nelze". Tilsch k testu *csqn* a zkoumání kauzality uvádí, že *„vždy počne zkoumání kausálního nexu tím, že zkouší se, zdali událost, jejíž kausalita se zkoumá, jest alespoň podmínkou nastalé škody"*.[49] Knappová uvádí, že *„podle této teorie existuje příčinná souvislost mezi protiprávním úkonem, resp. škodní událostí, a škodou jen tehdy, jestliže by bez nich škoda nenastala"*.[50] Zjišťujeme-li tedy faktuální kauzalitu pomocí *csqn* testu, ptáme se – „Byla zrovna tato příčina podmínkou, bez které by následek nenastal?". Pokud je odpověď kladná a zjistili jsme, že právě tato příčina byla podmínkou pro

---

[46] Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. 2. 2002, sp. zn. 21 Cdo 300/2001.

[47] KOZIOL, H. *Grundfragen des Schadenersatzrechts. Zivilrecht*. Wien: Jan Sramek Verlag, 2010, s. 134.

[48] DOLEŽAL, A., DOLEŽAL, T. *Kauzalita v civilním právu se zaměřením na medicínskoprávní spory*. Praha: Ústav práva a státu AV ČR, 2016, s. 63.

[49] TILSCH, E. O příčinném spojení v právu soukromém. In: *Pocta podaná českou fakultou právnickou panu Dr. Ant. rytíři Randovi k sedmdesátým narozeninám*. 1904. Praha: Bursík & Kohout, Sborník věd právních a státních, s. 281.

[50] KNAPPOVÁ, M., ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. a kol. *Občanské právo hmotné 2. Díl třetí, Závazkové právo*. Praha: ASPI, 2006, s. 449.

vznik následku, můžeme přikročit k dalšímu kroku, kterým je zkoumání kauzality právní, resp. zkoumání rozsahu odpovědnosti, který je spravedlivé škůdci přičíst.[51] S pomocí *csqn* testu jsme tedy ve velké části případů schopni určit, zda konkrétní jednání škůdce vedlo ve faktickém slova smyslu ke způsobení újmy.

V české právní úpravě je test *csqn* řešen pouze v judikatuře a právní doktríně. Zákonodárce do občanského zákoníku žádnou definici příčinné souvislosti nezahrnul. V jednotlivých skutkových podstatách občanského zákoníku se však hovoří o „způsobení" újmy či o újmě „vzniklé z porušení povinnosti". Právě těmito formulacemi se zákonodárce dotýká kauzality faktuální, prostřednictvím které by mělo dojít k vyloučení jednání, která nevedla ke vzniku újmy poškozeného. Jinými slovy, nevedla tedy k použití testu *csqn.* Výslovného zakotvení se však test *csqn* dočkal v Principech evropského deliktního práva (*Principles of European Tortl Law*, PETL). Jejich autorem je Evropská skupina deliktního práva (*European Group on Tort Law*, EGTL), která na jejich vydání spolupracovala v letech 2002–2004 s Evropským centrem deliktního a pojišťovacího práva. Charakter PETL je ze své podstaty nezávazný, nicméně jejich význam jim upřít nelze. Nejen české soudy na ně v rámci odůvodnění svých rozhodnutí často odkazují,[52] a lze je tedy považovat minimálně za zdroj inspirace, zejména při snaze o případnou unifikaci deliktního práva v Evropě. Problematika příčinné souvislosti je v PETL poměrně široce obsažena ve II. dílu (Obecné předpoklady odpovědnosti), hlavě třetí (Příčinná souvislost). Shodně se standardním pojetím příčinné souvislosti ve faktuálním a právním smyslu je hlava třetí upravující kauzalitu členěna na oddíl první, upravující kauzalitu faktuální, a oddíl druhý, upravující kauzalitu právní (rozsah odpovědnosti). Konkrétně v čl. 3:101 PETL je uvedeno, že *„konání nebo opomenutí (dále jen jednání) je příčinou škody poškozeného, jestliže by při neexistenci takového jednání škoda nevznikla"*. Tento článek nese nadpis *Conditio sine qua non*, není tedy pochyb o tom, že i Evropská skupina pro deliktní právo považuje tento test za základní způsob určování faktuální kauzality.

Jednoduchost a praktičnost testu *csqn* je obecně jeho velkou výhodou. Bohužel však existují i situace, ve kterých *csqn* test použitelný není. Jde zejména o tzv. multikauzální případy, u kterých nedokážeme určit, zda jednání či opomenutí škůdce bylo nutnou podmínkou pro vznik újmy. V případech s mnohostí příčin (zejména v případech alternativní kauzality) není často možné za pomoci tohoto testu úspěšně faktuální kauzalitu zjistit. Z důvodu nefunkčnosti *csqn* testu je právní teorie i praxe nucena hledat alternativní přístupy k řešení a dovození existence kauzality, jelikož pouhé omezení se na konstatování neexistence příčinné souvislosti by vedlo k výsledkům nespravedlivým a v moderním právním státě nepřípustným. Na tyto alternativní přístupy se zaměřím níže.

[51] Právní kauzalitě se věnuji podrobněji v kapitole 4.

[52] Např. rozhodnutí Ústavního soudu ze dne 22. 12. 2015, sp. zn. I. ÚS 2844/14, či rozhodnutí Ústavního soudu ze dne 17. 1. 2008, sp. zn. I. ÚS 642/06.

3.1.1 Test *conditio sine qua non* a opomenutí

Specifičtější přístup při používání *csqn* testu je vyžadován v případě tzv. omisivních deliktů. Dle shora uvedeného vzorce pro posouzení příčinné souvislosti při jednání je třeba si dané jednání odmyslet a zkoumat, zda by újma nastala i bez něj. Jak ale postupovat v případě omise, když ta sama o sobě už znamená absenci konání? Vezměme si příklad lékaře, který ve službě neposkytne pomoc pacientovi a pacient v důsledku absence této odborné pomoci zemře. Nebo například řidiče automobilu, který nezastaví na červenou a v důsledku toho srazí chodce na přechodu. V obou těchto případech jde o protiprávnost spočívající v opomenutí. Jak tedy posoudit faktuální kauzalitu, když i Koziol správně poukazuje, že opomenutí vlastně není samo o sobě příčinou v přirozeném smyslu, ale pouze ve smyslu právním?[53] Bezouška mluví o nahrazení metody eliminace metodou substituce, *„při níž kauzální děj srovnáváme se smyšleným, do kterého jsme přidali nový předpoklad (např. v podobě právně souladného jednání škůdce)"*.[54] Shodně hovoří i Zimmerman, dle kterého je test *csqn* obdobně použitelný i v případě opomenutí, avšak je možné hovořit spíše o procesu mentální substituce než o mentální eliminaci.[55] Opomenutí budeme substituovat případem, ve kterém by se škůdce zachoval v souladu s právem, resp. splnil svou právní povinnost, která spočívala v povinnosti jednat. Pro protiprávnost naplněnou opomenutím tedy bude platit, že je v příčinné souvislosti s nastalou újmou, pokud existovala povinnost škůdce jednat a toto jednání bylo způsobilé zabránit škodlivému následku. V první řadě tedy musí být stanovena povinnost jednat, přičemž je lhostejné, zda má zákonný nebo smluvní podklad.[56] Koziol shora uvedené potvrzuje, když uvádí, že soud spojuje otázku, zda lze prokázat příčinnou souvislost s opomenutím, s otázkou, zda existovala povinnost jednat.[57] K protiprávnosti naplněné opomenutím se ve svém rozhodnutí vyjádřil i český Ústavní soud, a to v nálezu I. ÚS 1919/08 ze dne 12. 8. 2008. V tomto případě se Ústavní soud zabýval především mírou nutnou k prokázání existence příčinné souvislosti, ale z rozhodnutí mimo jiné vyplývá, že v případě lékaře, který neposkytl *lege artis* péči, je třeba toto opomenutí substituovat pro zjištění příčinné souvislosti za postup, který je v souladu se všemi soudobými a dostupnými znalostmi lékařství. Jinými slovy, žalobce musí prokazovat, že by újma nenastala v případě, že by lékař postupoval *de lege artis*. V souvislosti s mírou potřebnou pro určení příčinné souvislosti mám za

---

[53] KOZIOL, H. *Grundfragen des Schadenersatzrechts*. *Zivilrecht*. Wien: Jan Sramek Verlag, 2010, s. 136.

[54] BEZOUŠKA, P. Komentář k § 2910 OZ. In: HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník VI: závazkové právo, zvláštní část (§ 2055–3014): Komentář*. Velké komentáře. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1552.

[55] ZIMMERMANN, R. Damage Caused by Omission. In: WINIGER, B., KOZIOL, H., KOCH, B. A., ZIMMERMANN, R. (eds.). *Digest of European Tort Law: volume 1: Essential Cases on Natural Causation*. Wien: Springer, 2007, s. 104.

[56] Tamtéž.

[57] KOZIOL, H. Natural and Legal Causation. In: TICHÝ, L. (ed.). *Causation in Law*. Praha: Univerzita Karlova v Praze v nakl. Eva Roztoková, 2007, s. 57.

to, že by mělo být lhostejné, zda jde o konání či opomenutí. Magnus nicméně upozorňuje, že státy obecně tendují k méně přísnému posuzování právě u opomenutí.[58]

K opomenutí a příčinné souvislosti je třeba zmínit poměrně nové a velmi zajímavé rozhodnutí Ústavního soudu ze dne 13. 11. 2024, sp. zn. III. ÚS 176/24. Skutkový stav tohoto sporu byl následující: Původní žalobce (syn nynějších stěžovatelů) byl dne 26. července hospitalizován v Nemocnici Přerov s diagnózou ataka febrilních křečí. Ačkoliv jeho stav vyžadoval neurologické vyšetření a rychlé vyloučení infekce centrální nervové soustavy, došlo k němu opožděně, až čtvrtý den hospitalizace, a výsledek navíc nebyl ze strany ošetřujících lékařů správně hodnocen. Infekce byla pokládána za bakteriální a původní žalobce byl léčen antibiotiky (namísto antivirotiky). Antivirotika byla nasazena až po přeložení do Fakultní nemocnice Olomouc dne 1. 8. 2002. V důsledku těchto pochybení a prodělané nemoci (herpetická encefalitida) utrpěl původní žalobce závažné a trvalé následky – mentální postižení, ztrátu zraku a sluchu a také pohybové omezení.

Původní žalobce požadoval náhradu ve výši 15 000 000 Kč za nemajetkovou újmu, která byla způsobena zásahem do jeho osobnostních práv (zejména práva na zdraví, lidskou důstojnost, rodinný život či právo na soukromí) chráněných ustanovením § 11 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník.[59] V žalobě bylo tvrzeno, že opožděným stanovením správné diagnózy, podceněním příznaků infekce a nesprávným léčebným postupem žalované Nemocnice Přerov (pozdním zahájením správné léčby) bylo poškozeno jeho zdraví zcela zásadním způsobem. Dne 30. 10. 2015 původní žalobce zemřel a řízení pokračovalo u Krajského soudu v Ostravě s rodiči původního žalobce jakožto jeho právními nástupci.

Spor mezi rodiči (stěžovateli) měl dvě roviny. První byla představována sporem o existenci příčinné souvislosti, tedy zda mezi protiprávním jednáním Nemocnice Přerov a stěžovateli (resp. původním žalobcem) utrpěnou újmou existuje příčinná souvislost. Druhou rovinu tvořil spor o samotný přechod nároků (vyplývající ze zásahu do jeho osobnostních práv) z původního žalobce na jeho rodiče. Tato druhá rovina, ač občanskoprávně zajímavá, nebude s ohledem na téma této knihy předmětem dalšího zkoumání. V případě zájmu čtenáře i o tuto rovinu sporu odkazuji na text nálezu Ústavního soudu a rozhodnutí obecných soudů, která mu předcházela.[60]

Pokud se tedy vrátíme k první rovině sporu, a to sporu o existenci příčinné souvislosti, je třeba uvést následující: Již v řízení před obecnými soudy nebylo sporu o *non lege artis* postupu žalované nemocnice. Rovněž nebylo sporu o tom, že nemocnice

[58] MAGNUS, U. Causation by Omission. In: TICHÝ, L. (ed.). *Causation in Law*. Praha: Univerzita Karlova v Praze v nakl. Eva Roztoková, 2007, s. 100.

[59] Náhrada újmy způsobená zásahem do zdraví je v režimu občanského zákoníku odčiňována zejména skrze § 2958, u sekundárních obětí potom skrze § 2959 OZ. O způsobu a výši přiměřeného zadostiučinění za takovou újmu rozhoduje soud. In: FRINTA, O., FRINTOVÁ, D. Ochrana osobnosti člověka. Člověk a jeho osobnostní práva. In: DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné*. 2., aktual. a dopl. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 265.

[60] Zejména usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 7. 11. 2023, sp. zn. 25 Cdo 121/2023, a rozhodnutí Vrchního soudu v Olomouci ze dne 1. 2. 2022, sp. zn. 2 Co 18/2021.

nemohla za nákazu pacienta, která proběhla ještě před hospitalizací, a nezapříčinila tedy vznik samotného onemocnění. V řízení byl vypracován znalecký posudek, který uváděl následující informace: (1) S vhodnou léčbou nasazenou u pacienta do pěti dnů od vzniku onemocnění se zvyšuje jeho šance na přežití na 90 % s tím, že ve 45–63 % případů u pacientů nenastávají trvalé neurologické následky; (2) Bez vhodné léčby statisticky 50–70 % pacientů s tímto onemocněním zemře.[61]

Obecné soudy opakovaně řešily tento případ přes dvacet let s tím, že nárok stěžovatelů nebyl nikdy uznán. Odůvodněním zamítavých rozhodnutí bylo, že protiprávní postup nebyl převažující příčinou újmy na zdraví původního žalobce. Sama žalovaná Nemocnice Přerov tvrdila, že *„byť tedy nebyl postup Nemocnice Přerov spočívající v pozdním nasazení antivirotické terapie hodnocen jako lege artis, nejvýznamnější příčinou postižení původního žalobce byla vlastní infekce virem herpes simplex. I včasné nasazení léčby by nemohlo stoprocentně zaručit vyléčení nemocného bez následků"*. Krajský soud v Ostravě jakožto soud prvního stupně[62] uvedl, že *„včasné nasazení antivirotické terapie nemůže na sto procent zaručit vyléčení pacienta bez následků. Jakkoliv bylo pozdní nasazení antivirotické terapie chybné, nemohlo se dát do přímé příčinné souvislosti s výsledným stavem pacienta. Ani včasné nasazení antivirotik by nezaručilo vyléčení pacienta bez následků"*.[63] Vrchní soud jakožto soud odvolací toto rozhodnutí Krajského soudu v Ostravě potvrdil.[64] Nejvyšší soud jakožto soud dovolací uvedl, že *„[p]ostavili-li stěžovatelé své dovolání na předpokladu, že se při včasné léčbě plně (bez následků) uzdraví sedmdesát procent nemocných, vyšli z nepochopení skutkových zjištění soudů nižších stupňů, resp. ze zkreslených závěrů znaleckého posouzení, z něhož bylo patrno, že i při včasné léčbě antivirotiky nemoc překoná bez následků čtyřicet pět až šedesát tři procent ze všech nemocných. Závěr soudů nižších stupňů, že za daných skutkových okolností mezi újmou na zdraví, jejíhož odškodnění se stěžovatelé, respektive jejich právní předchůdce, domáhali, a jednáním vedlejších účastnic řízení (mezi jejichž postupem nebyl soudy v právních závěrech činěn rozdíl) není vztah příčinné souvislosti, odpovídá ustálené judikatuře Nejvyššího soudu. (…) Trvalé následky na zdraví původního žalobce nezpůsobilo s jistotou opožděné podání léků, nýbrž závažnost onemocnění herpetickou encefalitidou. (…) Míru pravděpodobnosti, s jakou by bylo možno očekávat jeho uzdravení bez následků, nebylo možno určit"*.[65] Posledně uvedenou větu z rozhodnutí Nejvyššího soudu týkající se nemožnosti určit míru pravděpodobnosti, s jakou by bylo možno očekávat uzdravení původního žalobce bez následků, považuji za zajímavou. Na jednu stranu obecné soudy uzavřely, že nebylo s dostatečnou mírou pravděpodobnosti prokázáno, že pochybení nemocnice

[61] Takto byly závěry znaleckého posudku popsány v dotčeném rozhodnutí Ústavního soudu.

[62] Příslušnost tohoto soudu jako soudu prvního stupně byla založena tehdejším zněním zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, který v § 9 odst. odst. 2 písm. a) mimo jiné určoval, že krajské soudy rozhodují jako soudy první stupně ve věcech ochrany osobnosti podle občanského zákoníku.

[63] Bod č. 9 nálezu Ústavního soudu ze dne 13. 11. 2024, sp. zn. III. ÚS 176/24.

[64] Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 19. 10. 2022, sp. zn. 1 Co 13/2022.

[65] Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 7. 11. 2023, sp. zn. 25 Cdo 121/2023.

bylo převažující příčinou neuzdravení pacienta (cit.: *„I včasné nasazení léčby by nemohlo stoprocentně zaručit vyléčení nemocného bez následků“*), na druhou stranu se ale v rozhodnutí uvádí, že míru pravděpodobnosti, s jakou by bylo možno očekávat jeho uzdravení bez následků, nebylo možno určit. Tyto závěry vnímám do jisté míry jako protichůdné.

Žalobci se následně obrátili na Ústavní soud, který při posuzování existence příčinné souvislosti v tomto sporu vyšel z již ustálené judikatury Nejvyššího soudu,[66] kterou rovněž stručně shrnul. Zejména uvedl, že *„poskytovatel zdravotní péče neodpovídá za nesprávně stanovenou diagnózu či jiný postup tzv. non lege artis (tj. protiprávní jednání), jestliže zdravotní stav pacienta byl takový, že ani řádně zvolený postup při léčbě by trvalému poškození jeho zdraví při obvyklém chodu věcí nezabránil“*. Jde tedy o příkladné použití testu *csqn* při deliktu spáchaném opomenutím. Shora bylo uvedeno, že při posuzování protiprávnosti opomenutím musí žalobce prokazovat, že by újma v případě správně poskytnuté péče nevznikla. V tomto případě to tedy znamená povinnost prokazovat, že žalobce by při správně poskytnuté péči neskončil s následky, které nastaly v případě nesprávně poskytnuté péče. Jak však uvádí Ústavní soud, obecné soudy se v tomto případě shora ustálenou judikaturou neřídily a namísto toho zkoumaly, zda bylo možné, aby žalobce dosáhl plného uzdravení. S ohledem na nízké procento případů, kdy k takovému úplnému vyléčení dochází, potom dospěly k závěru, že příčinná souvislost nebyla prokázána. Obecné soudy porovnávaly stav žalobce po chybném postupu žalované nemocnice se stavem úplného vyléčení. Ke stavu úplného vyléčení také vztahovaly míru prokázání příčinné souvislosti. V případě žalované nemocnice však šlo o prokázanou protiprávnost spočívající v omisi. Je třeba si tedy klást otázku, zda by totožná újma nastala i v případě, že by žalovaný jednal způsobem, který mu právo ukládá. První otázkou, kterou si tedy soudy měly při zkoumání již samotné faktuální příčinné souvislosti zodpovědět, je, zda by újma nastala stejně i v případě, že by žalovaný postupoval *de lege artis*. Jinými slovy, soudy měly zjistit, v jakém stavu by byl žalobce, pokud by žalovaný postupoval při jeho léčení správně. To však dle nálezu Ústavního soudu nebylo v žádné fázi řízení u obecných soudů zkoumáno, resp. bylo to zkoumáno nedostatečně. Ze strany Nejvyššího soudu tak bylo i předčasné hovořit o možnosti (ne)aplikace teorie ztráty šance (či probabilistické proporcionální odpovědnosti), když v řízení nebylo dosud dostatečně zkoumáno, jaké následky by původní žalobce měl, kdyby byla péče poskytnuta správně. Ústavní soud v návaznosti na shora uvedené zrušil rozhodnutí obecných soudů a spor bude znovu rozhodován Krajským soudem v Ostravě.

Výše analyzovaný nález Ústavního soudu tak poměrně jasně potvrzuje doktrinální pravidlo pro posuzování příčinné souvislosti u omisivních deliktů. Kromě toho je však velmi zajímavý i z pohledu míry důkazu nutné k prokázání příčinné

[66] Např. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 3. 2022, sp. zn. 25 Cdo 3332/2020, či usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 8. 2011, sp. zn. 25 Cdo 1778/2009.

souvislosti a z hlediska důkazního břemene, které standardně tíží žalobce. Těmto aspektům nálezu se však budu věnovat níže v příslušných podkapitolách knihy.

3.2 Test faktuální kauzality: test

V souvislosti se selháváním *csqn* testu v obtížných případech nejisté kauzality přišel v roce 1985 Richard Wright s novým systémem pro posuzování faktuální kauzality, a to s tzv. *NESS* testem (zkratka pro *„Necessary Element of a Sufficient Set"*). *NESS* test zkoumá, zda podmínka byla nezbytnou součástí dostatečné množiny podmínek, které společně způsobily určitý následek. Podstatou tohoto testu je identifikace sady (či kombinace) podmínek, které společně tvoří dostatečnou příčinu daného následku (tedy nalezení dostatečné množiny – *sufficient set*). Následně je zkoumáno, zda každá takto shromážděná podmínka je nezbytnou součástí této množiny. Pokud podmínku odmyslíme a následek by bez ní nenastal, jde o nezbytný prvek *(necessary element)*.[67] *NESS* test tedy odpovídá na otázku: „Byla tato podmínka nezbytnou součástí kombinace podmínek, které společně způsobily následek?" Pro lepší pochopení tohoto testu je možné uvést konkrétní jednoduchý příklad požáru, a to nejdříve v situaci singulární kauzality (jeden škůdce způsobí jeden požár) a následně v situaci vícečetné kauzality (více nezávislých škůdců způsobí požár). Tento příklad uvádí sám Wright.[68]

Příklad singulární kauzality: Vznikne-li požár, musíme nejdříve dle již shora uvedeného identifikovat sadu podmínek, které společně tvoří dostatečnou příčinu tohoto požáru. Takto dojdeme k identifikaci podmínky (1) zapálení sirky škůdcem, (2) přítomnost hořlavého materiálu, který vzplanul, a (3) dostatek kyslíku. Tyto tři podmínky tvoří dohromady dostatečnou množinu *(sufficient set)*, protože jejich současným působením vznikne požár. Všechny dohromady zároveň tvoří nezbytný prvek *(necessary element)*, jelikož v případě absence jakékoliv podmínky požár nevznikne. Pokud bychom tuto situaci podrobili testu *csqn,* dojdeme ke stejnému výsledku, tedy že každá z těchto podmínek je nezbytnou podmínkou, bez které by následek nevznikl. V situaci singulární příčiny tedy spolehlivě funguje i *csqn* test.

Příklad multikauzality: Rovněž v tomto scénáři vznikne požár, ale zde máme již dva škůdce, kteří nezávisle na sobě zapálí sirku ve stejné stodole plné suchého dřeva a kyslíku. Pokud bychom situaci podrobili testu *csqn,* dojde k jeho selhání. Ani jedna zápalka nebude nezbytnou příčinou požáru, protože požár by vznikl i bez ní (z důvodu existence druhé zápalky). Při použití *NESS* testu je však výsledek odlišný. *NESS* test pracuje se dvěma dostatečnými množinami podmínek, pro každou zápalku, resp. škůdce samostatně. Jako první opět musíme identifikovat podmínky, které společně tvoří dostatečnou příčinu požáru. Takto opět dojdeme k identifikaci

[67] WRIGHT, R. W. Causation in Tort Law. Online. *California Law Review*. 1985, roč. 73, č. 6, s. 1735–1828. ISSN 0008-1221. Dostupné z: https://doi.org/10.2307/3480373. [cit. 2025-07-10].

[68] Tamtéž.

podmínky (1) zapálení sirky škůdcem, (2) přítomnost hořlavého materiálu, který vzplanul, a (3) dostatek kyslíku. Při jejich zkoumání však hodnotíme nezbytnost každé sirky v samostatné množině. První množinu tedy tvoří (1) zapálení první sirky, (2) přítomnost suchého dřeva, (3) kyslík. Pokud první zápalku z této množiny odstraníme, požár nevznikne. První zápalka je tedy nezbytným prvkem této množiny, a tedy i příčinou požáru. Totožná bude situace v případě druhé sirky. I zde tvoří samostatnou množinu podmínek (1) zapálení druhé sirky škůdcem, (2) přítomnost suchého dřeva, (3) kyslík. Pokud druhou zápalku z této množiny odstraníme, požár nevznikne. I druhá zápalka je tedy nezbytným prvkem a příčinou požáru. Zatímco v případě použití testu *csqn* jsme došli k absurdnímu závěru, že ani jeden škůdce nebyl podmínkou nutnou pro vznik požáru, v případě *NESS* testu docházíme k závěru, že mezi zapálením sirky obou škůdců a vznikem požáru existuje faktuální příčinná souvislost a dovozena by měla být odpovědnost u obou škůdců.

I *NESS* test vytvořený Richardem Wrightem však naráží na kritiku a některé nedostatky. Zejména je mu vytýkána složitost a nepraktičnost v soudní praxi,[69] neschopnost poradit si s nedostatečnými příčinami či nefunkčnost pro případy potenciální kauzality.[70] S ohledem na skutečnost, že se v kontinentálním systému práva jeho používání neprosadilo a i české soudy používají pro zjištění faktuální kauzality nejčastěji test *csqn*,[71] považuji tento stručný vhled do *NESS* testu pro účely této knihy za dostatečný. Pokud by čtenáře zajímal *NESS* sytém podrobněji, dovoluji si odkázat především na samotný text Richarda Wrighta – *Causation in Tort Law*, publikovaný v časopisu *California Law Review* v roce 1985.

Kromě nejznámějšího testu ke zjišťování faktuální kauzality, testu *csqn* (a jeho totožné verzi používané v zemích *common law* v podobě *but for* testu) a *NESS* testu, které byly výše představeny, jsou pro zjišťování faktuální kauzality navrženy i další testy, případně modifikace a doplňky testů již zmíněných. Jak uvádí Spendl, neexistuje jeden obecně platný vzorec kauzality pro všechny možné případy.[72] Je tedy vhodné se při bližším studiu testů faktuální příčinné souvislosti zaměřit i na méně známé možnosti, které mohou poskytovat zajímavá řešení pro specifické případy. Jedná se například o tzv. test substanciálního faktoru, test časové či kauzální

[69] Pro soudy bude často časově náročně provést analýzu, která shromáždí dostatečnou množinu podmínek a bude z nich následně vybírat jejich nezbytné prvky.

[70] Ke kritice *NESS* testu např. FISCHER, D. A. Insufficient Causes. Online. *Kentucky Law Journal*. 2006, roč. 94, s. 277–317. ISSN 0023-026X. Dostupné z: https://ssrn.com/abstract=905274. [cit. 2025-06-25], či FUMERTON, R., KRESS, K. Causation and the Law: Preemption, Lawful Sufficiency, and Causal Sufficiency. Online. *Law and Contemporary Problems*. 2001, roč. 64, č. 4, s. 83–105. ISSN 0023-9186. Dostupné z: https://doi.org/10.2307/1192292. [cit. 2025-05-10].

[71] BEZOUŠKA, P. Komentář k § 2910 OZ. In: HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník VI: závazkové právo, zvláštní část (§ 2055–3014): Komentář*. Velké komentáře. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1551.

[72] SPENDEL, G. *Die Kausalitätsformel der Bedingungstheorie für die Handlungsdelikte: eine kritische Untersuchung der Conditio-sine-qua-non-Formel im Strafrecht*. Universität Heidelberg, 1948. Dissertation, s. 85.

asymetrie či test politické rozvahy.[73] Přestože tyto testy představují zajímavé poznatky pro analýzu kauzality a mají v akademické diskusi své místo, rozsah této publikace a její zaměření neumožňuje jejich podrobnější zpracování, resp. jejich význam pro téma a předmět zkoumání není zásadní. Čtenáře, kteří mají zájem o hlubší vhled do těchto testů, lze odkázat například na publikaci bratrů Doležalových, kteří se těmito otázkami zabývají komplexně.[74]

3.3 Faktuální kauzalita v českém právním prostředí

Pokud se podíváme do moderní historie, můžeme se o testu *csqn* dočíst již v textech významných prvorepublikových právních teoretiků, kdy na našem území platil rakouský všeobecný občanský zákoník *(ABGB, Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch)*. V roce 1899 napsal profesor Randa ve své publikaci *O závazcích k náhradě škody, s přídavkem o úrocích dle rakouského práva občanského*, že k náhradě škody je třeba *„kausální souvislost (nexus, Causalzusammenhang) mezi bezprávním činem a škodou z něho pošlou. – Škoda musila tedy z onoho činu pojíti, tedy jím prostředně nebo bezprostředně způsobena býti. (…) Jediné důkaz, že by škoda zajisté byla vznikla, i když by se delikt nebyl spáchal, sprošťuje povinnosti k náhradě škody"*.[75] Rovněž profesor Krčmář v roce 1932 k příčinné souvislosti uvádí, že *„věc se vyjadřuje zpravidla tak, že jednání musí býti ke škodě v poměru condicionis sine qua non"*.[76] Použití tohoto testu je tedy na našem území již historicky zakořeněno. Lze důvodně předpokládat, že se bude k určování faktuální příčinné souvislosti využívat i nadále, a to zejména pro jeho jednoduchost a v mnoha případech i praktičnost.

V aktuálně účinném občanském zákoníku ani v žádném jeho předchůdci bychom legislativní zakotvení testu *csqn* nenašli. Domnívám se, že to však není ani potřeba, když samotný test a způsob jeho použití je bohatě rozvinut nejen v české právní doktríně, ale též v judikatuře Nejvyššího i Ústavního soudu. Právě Ústavní soud ve svém nálezu ze dne 1. 11. 2007, sp. zn. I. ÚS 312/05, velmi jasně a srozumitelně vysvětluje jeho podstatu, když uvádí, že *„východiskem zjištění právně relevantní příčinné souvislosti je tedy zásadně prokázání příčinné souvislosti v přísně přírodovědném smyslu. Abychom mohli hovořit o takovém kausálním vztahu mezi dvěma skutečnostmi, je nutné, aby skutečnost, která má být příčinou, byla nutnou*

[73] DOLEŽAL, A., DOLEŽAL, T. *Kauzalita v civilním právu se zaměřením na medicínskoprávní spory*. Praha: Ústav práva a státu AV ČR, 2016, s. 82.

[74] Tamtéž.

[75] RANDA, A. *O závazcích k náhradě škody z činů nedovolených, s přídavkem o úrocích dle rakouského práva občanského*. Praha: J. Otty v Praze, 1899, s. 25, 26.

[76] KRČMÁŘ, J. *Právo občanské. III. Právo obligační*. Praha: Spolek československých právníků Všehrd, 1929, s. 290.

podmínkou (‚condicio sine qua non') toho, že se následek uskutečnil právě tak, jak se uskutečnil, tj. daným způsobem, v daném čase a v daném místě. Pro výsledek je příčinnou taková událost, kterou si nelze odmyslet, aniž by nutně odpadl i sám výsledek (škoda)".[77] Shodně Nejvyšší soud opakovaně k tématu *conditio sine qua non* testu uvádí, že *„(...) vznikla-li škoda následkem protiprávního úkonu škůdce, tedy je-li jeho jednání a škoda ve vzájemném poměru příčiny a následku, a tudíž je doloženo, že nebýt protiprávního úkonu, ke škodě by nedošlo. Byla-li příčinou vzniku škody jiná skutečnost, odpovědnost za škodu nenastává. Příčinou škody může být jen ta okolnost, bez jejíž existence by škodný následek nevznikl"*.[78]

3.3.1 Kauzalita – otázka skutková či právní?

Vzhledem k absenci zákonné úpravy příčinné souvislosti se české soudy musely vypořádat též s její povahou jakožto otázkou skutkovou či právní. Tuto otázku si kladl již například Honoré, který má za to, že otázka, zda protiprávní jednání bylo nutnou podmínkou následku, je otázka faktuální, tedy skutková. Na druhou stranu však uvádí, že posuzování jednotlivých podmínek navzájem a určení, zda následky byly adekvátní a přiměřené, jsou otázkou práva, resp. právní.[79] V českém právním prostředí v roce 2002 Nejvyšší soud judikoval, že *„při řešení otázky příčinné souvislosti mezi jednáním a opomenutím (...) a vznikem škody nejde o otázku právní, nýbrž o otázku skutkovou (...)"*.[80] V dalších rozhodnutích[81] Nejvyšší soud tento názor potvrdil, když například uvedl, že *„[o]tázka existence příčinné souvislosti mezi vznikem škody a protiprávním úkonem (popř. škodní událostí) je otázkou skutkovou. V řízení se zjišťuje, zda protiprávní úkon škůdce a vzniklá škoda na straně poškozeného jsou ve vzájemném poměru příčiny a následku. Příčinná souvislost se nepředpokládá, nýbrž musí být prokázána a v tomto směru jde o otázku skutkových zjištění. Právní posouzení příčinné souvislosti spočívá ve stanovení, mezi jakými skutkovými okolnostmi má být její existence zjišťována"*.[82] K problematice zařazení kauzality pod otázku skutkovou anebo právní se vyjádřil v roce 2016 i Ústavní soud, který v zásadě aproboval přístup Nejvyššího soudu. Ústavní soud uvedl, že zatímco zjišťování a prokazování faktické kauzality (resp. námitky proti nesprávně zjištěné faktické kauzalitě) je otázkou skutkovou, tak rozhodování o právní kauzalitě

[77] Rozhodnutí Ústavního soudu ze dne 1. 11. 2007, sp. zn. I. ÚS 312/05.

[78] Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 11. 2000, sp. zn. 25 Cdo 562/99, shodně též např. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 5. 2001, sp. zn. 25 Cdo 1946/2000.

[79] HONORÉ, A. M. Causation and Remoteness of Damage. In: TUNC, A. (chief ed.). *International Encyclopedia of Comparative Law*. Vol. XI, Part I. Tübingen: J. C. B. Mohr (Paul Siebeck), 1983, 7/43.

[80] Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. 2. 2002, sp. zn. 21 Cdo 300/2001.

[81] Např. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 6. 2008, sp. zn. 25 Cdo 883/2006, či rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 5. 2010, sp. zn. 25 Cdo 358/2008.

[82] Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6. 1. 2015, sp. zn. 25 Cdo 3934/2014.

(resp. námitky směřující proti nesprávně určenému rozsahu odpovědnosti) je otázkou právní.[83] Ze stejného názoru vychází i poměrně recentní rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 4. 5. 2023, sp. zn. 23 Cdo 1043/2022. V tomto rozhodnutí Nejvyšší soud mj. uvedl, že *„zjišťuje-li se v řízení o náhradu škody, zda protiprávní úkon škůdce, případně právem kvalifikovaná okolnost, a vzniklá škoda na straně poškozeného jsou ve vzájemném poměru příčiny a následku, je otázka existence příčinné souvislosti otázkou skutkovou. Příčinná souvislost se nepředpokládá, nýbrž musí být prokázána, a v tomto směru jde tedy o otázku skutkových zjištění. Právní posouzení příčinné souvislosti pak spočívá ve stanovení, mezi jakými skutkovými okolnostmi má být existence vztahu příčiny a následku zjišťována, případně zda a jaké okolnosti jsou způsobilé tento vztah vyloučit"*. Názor soudů vychází ze skutečnosti, že zjišťování faktuální kauzality vychází ze zákonitostí přírodních a společenských a ani soudy na těchto zákonitostech nemohou nic změnit. Na druhou stranu *„hodnocení těchto jevů a zjištěných souvztažností, spadá čistě do oblasti právní, stejně jako určení, mezi kterými okolnostmi má být existence příčinné souvislosti zjišťována"*.[84] Odlišně například Holčapek, dle kterého *„zda mezi jednáním či zásahem a škodlivým následkem byl či nebyl poměr příčinné souvislosti je v obecné rovině otázkou spíše právní povahy, neboť ‚vztah' či ‚poměr' není objektivně pozorovatelným jevem vnějšího světa, nýbrž výsledkem myšlenkové činnosti – úsudkem. Součástí právního posouzení je i stanovit, mezi jakými skutkovými okolnostmi má být tento vztah zjišťován, případně zda a jaké okolnosti jsou způsobilé jej vyloučit"*. Dle Holčapka by tedy i posouzení faktuální kauzality mělo být otázkou spíše právní než skutkovou. V takovém případě by potom bylo možné přezkoumávat celou kauzalitu i v dovolacím řízení dle ustanovení § 237 OSŘ. Přípustnost dovolání je dle tohoto ustanovení totiž mimo jiné omezena na situace, ve kterých odvolací soud při právním posouzení věci nerespektoval konstantní rozhodovací praxi Nejvyššího soudu.[85] Osobně se přikláním k názoru Holčapka a mám za to, že posouzení nejen právní, ale i faktuální by mělo být právní otázkou. Zejména v situaci, kdy i Ústavní soud připouští, že *„v praxi často bude příčinná souvislost a její právní konsekvence (více či méně) splývat a jejich rozlišování může činit značné těžkosti"*.[86] Rovněž Žďárek poukazuje na to, že *„příčinná souvislost patří mezi jeden z nejkomplikovanějších jevů, a proto se také v řadě případů hranice mezi ryze skutkovými zjištěními a právními závěry smazávají"*.[87]

---

[83] Rozhodnutí Ústavního soudu ze dne 20. 12. 2016, sp. zn. III. ÚS 3067/13.

[84] BEZOUŠKA, P. Komentář k § 2910 OZ. In: HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník VI: závazkové právo, zvláštní část (§ 2055–3014): Komentář*. Velké komentáře. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1552.

[85] DOLEŽÍLEK, J. Komentář k § 237 OSŘ. In: SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., DOLEŽÍLEK, J. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář.* 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2021.

[86] Rozhodnutí Ústavního soudu ze dne 20. 12. 2016, sp. zn. III. ÚS 3067/15.

[87] TĚŠINOVÁ, J., ŽĎÁREK, R., POLICAR, R. *Medicínské právo*. Beckovy mezioborové učebnice. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 343.